

Esteettömyysdirektiivin kansallisen toimeenpanon keskustelutilaisuus

Aika	torstai 13.1. klo 14 – 15
Paikka	Etätilaisuus, Teams
Osallistujat	Puheenjohtaja Veli-Mikko Niemi, STM Hankepääällikkö Emilia Ojala, STM Projektisihteeri Tiina Judén, STM Työryhmän jäsenet Puheenvuorojen pitäjät alla olevan mukaisesti sekä lähetystä seuranneet osallistujat

1 Kokouksen avaus ja kulku

Tilaisuudesta tiedotettiin siinä vaiheessa, kun hallituksen esitysluonnos avattiin lausunnoille. Linkki tilaisuuteen lähetettiin ennakkoon ilmoittautuneille ja sitä jaettiin myös yleisesti verkkosivulla ja lausuntopalvelussa. Ilmoittautuneita oli noin 100, mutta tilaisuutta seurasi 240 kuulijaa (eri urlia).

Ennakkoon varattuja puheenvuoroja pidettiin 7 kappaletta.

Puheenjohtaja Veli-Mikko Niemi avasi tilaisuuden klo 13.

Hankepääällikkö Emilia Sormunen kävi tilaisuudessa läpi yleisesti hallituksen esitysluonnosta (pp-esitys, liite 1).

Tilaisuudessa käytiin läpi työryhmälle tilaisuudessa esitetyjä kysymyksiä. Kysymykset koottu liitteeseen 2.

2 Puheenvuorot

Johanna Haapiainen-Makkonen/Medialiitto ja Suomen Kustannusyhdistys

Esteettömyysdirektiivi koskee laajasti eri toimijoita ja palveluja. Laajuus on otettu hyvin huomioon hallituksen esityksen valmistelussa. Hallituksen esitysluonnos on varsin tasapanoinen kokonaisuus, jossa panostettu vaikutusten arviointeihin ja etsitty kestäviä lainsäädännöllisiä ratkaisuja. Esim. media-alan näkökulmasta digitaalisia palveluja koskevat muutokset ehdotetaan säädettäväksi olemassa olevaan digipalvelulakiin ja AV-mediapalveluja koskevat asiat olemassa olevaan lakiin sähköisen

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	s-posti, internet
Postadress	Besöksadress	Telefon	Fax	e-post, internet
Sosiaali- ja terveysministeriö				
PL 33	Meritullinkatu 8	29 516 001	295 163 415	kirjaamo@stm.fi
00023 Valtioneuvosto	35 829 516 001	358 295 163 415	stm.fi	

viestinnän palveluista. Nämä ovat toimivia ratkaisuja myös siksi että paikka muutoksille on löytynyt olemassa olevasta lainsäädännöstä. Näin myös valvonta on niillä toimijoilla, jotka jo nyt valvovat digipalvelulain tai sähköisen viestinnän palveluja koskevan lain mukaisia palveluja. Tämä on toimiva ratkaisu.

Esiin on hyvä nostaa myös kaksi media-alalle tärkeää seikkaa eli soveltamisalan laajuus ja mahdollisuus vedota kohtuuttomaan rasitteeseen.

Hallituksen esitysluonnoksessa ei ole lähdetty laajentamaan direktiivin soveltamisalaa ja on tärkeää, että tilanne pysyy tällaisena. Jo nyt direktiivin velvoitteiden noudattaminen vaatii paljon työtä ja resursseja.

Luonnoksen mukaan poikkeaminen vaatimuksista on mahdollista, jos vaatimusten toteuttaminen aiheuttaa kohtuuttoman rasitteen. On tärkeää, että kohtuuttomaan rasitteeseen vetoaminen on aidosti mahdollista, eikä siihen vetoaminen muodostu hallinnollisesti liian raskaaksi. Kirjankustannusalalla tämä asia voi nousta esiin esimerkiksi tilanteessa, joissa kyse on esteettömyysvelvoitteiden kannalta vaikeista teostyypeistä. Tällaisia voivat olla esim. muuta kuin tekstiä sisältävät julkaisut, kuten sarjakuvat, taidekirjat tai matemaattisia kaavoja sisältävät teokset, joiden saattaminen esteettömään tai saavutettavaan muotoon voi olla hyvin vaikeaa. Riskinä on, että jos kohtuuttomaan rasitteeseen vetoaminen vaikuttaa hallinnollisesti liian raskaalta, teos jätetään julkaisematta sähkökirjana. Tämä voi kaventaa saatavilla olevien teosten tarjontaa.

Hallituksen esitysluonnoksessa on tehty laaja-alaista yhteistyötä, suuri kiitos siitä. Myös esteettömyysvelvoitteiden täyttämisen eri tahojen välisen yhteistyön merkitys korostuu. Esimerkiksi, vaikka kirjankustantaja vetoaisi kohtuuttomaan rasitteeseen, Celia voi valmistaa saavutettavan teostyyppin. Yhteistyötä tarvitaan.

Kohta meillä on lainsäädäntöä ja varsinainen käytännön työ alkaa ei toimialoilla vasta sen jälkeen.

Viena Rainio/saavutettavuusvalvonnan yksikkö

Etelä-Suomen aluehallintovirasto ja sen saavutettavuudenvälvönnyksen yksikkö kiittää STM:tä tämän tilaisuuden järjestämisestä ja mahdollisuudesta käyttää puheenvuoro.

Lausunnonantajia pyydetään erityisesti lausumaan keskeisistä ehdotuksista ja vaikutuksista sekä valvontakokonaisuuden järjestämisestä. Tulemme antamaan kirjallisen lausunnon näistä, mutta jo tässä vaiheessa haluamme korostaa valvontatoimeen osoitettavien resurssien turvaamisen tärkeyttä riippumatta siitä, kuka viranomaisen tehtäviä hoitaa.

Avin saavutettavuudenvälvönnyksen yksikön digipalvelulain toimeenpanosta saadun kokemuksen mukaan viranomaisen viestinnällisen ja ennakkollisen ohjauksen rooli on merkittävä, jotta tieto saavutettavuudesta ja esteettömyydestä tavoittaa talouden toimijat ja kansalaiset. Ennakolliseen ohjaukseen ja viestintään on välttämätöntä taata valvovalle viranomaisille riittävät resurssit, jotta lainsäädäntöä noudatetaan ajallaan.

Kun saavutettavuusdirektiiviä toimeenpantiin Suomessa, me tunnistimme ilmiön, jossa useat toimijat havahtuivat saavutettavuusvelvoitteisiin vasta siinä vaiheessa, kun digipalvelulain siirtymäajat umpeutuivat ja digipalvelujen olisi jo pitänyt olla lain mukaisia. Tämä voidaan ainakin osittain välttää sillä, että viranomaisviestintä tavoittaa talouden toimijat ennakkollisesti. Tällä on myös suoria vaikutuksia niiden henkilöiden oikeuksiin, joita lainsäädäntö on säädetty turvaamaan.

Lisäksi talouden toimijoiden oikeusturvan kannalta on keskeistä, että tieto esteettömyysdirektiivin vaatimuksista tavoittaa heidät hyvissä ajoin, sillä jälkikäteen tehtävät korjaukset tulevat kalliiksi. Koska esteettömyysdirektiivi laajentaa saavutettavuusvaatimukset moniin uusiin talouden toimijoihin yksityissektorilla ja asian ollessa uusi, on neuvonta keskeistä.

Kun tuotteiden ja palvelujen esteettömyysdirektiivin mukainen valvonta alkaa, korostuu resurssien tarve entisestään. Avin saavutettavuudenvalvonnan yksikkö on juuri saanut päätökseen digipalvelulain saavutettavuusvaatimuksia koskevan ensimmäisen valvontajakson. Keskeinen havainto tästä valvonnasta on, että valvontatyölle on varattava riittävät resurssit, jotta valvonta edistää lain tavoitteita ja auttaa myös toimijoita korjaamaan saavutettavuuspuutteet ja estämään uusien synnyn.

Haluamme myös korostaa, että valvovien viranomaisten keskinäinen yhteistyö niin kansainvälisesti kuin kansallisesti on merkittävässä roolissa, jotta valvonta on yhdenmukaista. Tämäkin edellyttää merkittävää panosta valvovalta viranomaisilta.

Kiitämme vielä STM:ötä mahdollisuudesta käyttää tämä puheenvuoro ja tulemme antamaan tarkemman lausunnon esityksen vaikutuksista ja valvontakokonaisuuden järjestämisestä.

Tytti Luoma /Humanistinen ammattikorkeakoulu

Ydinviestini tulevaan esteettömyysdirektiiviin liittyen on keskittyminen saavutettavuuden laatuun, kieleen, systemaattiseen seurantaan ja valvontaan sekä mahdollisista laiminlyönneistä johtuviin seuraamuksiin. Mikäli valvontaa tai tuntuja sanktioita ei ole, on esteettömyysdirektiivin säätäminen ikävä kyllä turhaa. Kun valvonta ja sanktiot ovat olemassa, myös saavutettavuuden laatu nousee ja edistämme aidosti yhdenvertaisuutta. Siitähän tässä on kyse. Ihmisoikeuksista. Kun valvonta ja sanktiot ovat kunnossa, tämä on myös merkittävä työllisyyskysymys eli saavutettavuuden ja esteettömyyden laadukkaalla parantamisella saamme aikaan valtavan määrän hyvinvointia ja työllisyyttä Suomeen.

Työssäni vastaan tulkkikoulutuksesta. Koulutamme 4 vuoden korkeakoulututkintona saavutettavuusasiatuntijoita Kuopiossa ja Helsingissä. Molemmista paikoista valmistuu ammattiin tutkintotodistuksella Tulkki (AMK). Nimike on hieman kapea kuvaamaan kaikkea sitä osaamista, mitä meiltä valmistuneilla ammatillisilla on saavutettavuuden saralla. Koulutusalamme nimi on Tulkkia ja kielellinen saavutettavuus. Haluankin tässä puheenvuorossani korostaa nimenomaan kielellisen saavutettavuuden tärkeyttä niin säädettävään esteettömyysdirektiiviin kuin jo kansallisessa lainsäädännössä olevaan saavutettavuusdirektiiviin eli digipalvelulakiin viitaten.

Digipalvelulaki oli todella tervetullut. Kun kansalaisyhteiskunta on jo pitkälti siirtynyt verkkoon, myös eriarvoisuuskysymykset nousevat vahvasti esille. Digipalvelulain saavutettavuus on kuitenkin keskittynyt pääasiassa digitaalisten palvelujen tekniseen saavutettavuuteen, jolloin kielellinen saavutettavuus ja ymmärrettävyys ovat jääneet tekniikan jalkoihin.

Tekniikan ja digitaalisuuden kanssa kulkee kuitenkin aina käsi kädessä -tai ainakin pitäisi kulkea kielellinen saavutettavuus.

Jo voimassa olevan digipalvelulain ja tulevan esteettömyysdirektiivin tavoitteena on, että saavutettavaa verkkosivua, palvelua tai tuotetta täytyy pystyä kuka tahansa käyttämään ja ymmärtämään. Sen käyttäminen täytyy siis onnistua, vaikka ei näkisi tai kuulisi tai pystyisi käyttämään kahta kättä ja kaikkia sormia sujuvasti. Tuo on tärkeää kaikissa arjen tilanteissa, mutta erityisesti hätätilanteissa. Apua on siis saatava hälytettyä kaikkina vuorokauden aikoina myös kuurojen, puhevammaisten tai vaikka autismikirjon henkilöiden, joille perinteinen puhelinsoitto ei ole mahdollista.

Voimassa oleva digipalvelulaki ei ota tarkemmin kantaa keinoihin, kuinka tuo tavoite saadaan toteutumaan. Myöskään moni lakia tulkitseva taho kunnissa tai vaikka sote-ammattilaisista parissa ei aina syvällisesti tiedä, kuinka verkkosivut, palvelu tai tuote on aidosti saavutettava eri aistikanavia käytäville. Tarvitaan moniammatillista yhteistyötä!

Jotta tuo tavoite toteutuu vaikkapa kuurojen näkökulmasta tuo edellyttää viittomakielisiä ohjeita, tiedotteita ja palvelua sekä tietysti lisäksi tulkkauspalvelun käyttöä.

Meillä on myös paljon tilanteita, joissa tarvitsemme välttämättä äidinkielellistä tulkkausta ja palvelua eli kuurojen tulkkien ja kääntäjien osaamista. Tällä hetkellä kuitenkin valtiollinen toimija Kela käytännössä estää kuurojen tulkkien toiminnan rajaamalla tiukasti heidän työtehtäviänsä. Meillä ei ole varaa toimia näin inhimillisestä eikä taloudellisesta näkökulmasta. Korkeakoulututkinnon suorittaneen ammattilaisen on saatava tehdä koulutustaan vastaavaa työtä. Tämä on mitä suuremmissa määrin myös esteettömyysdirektiiviä sivuava asia.

Myös puheentunnistus ja tekstitys ovat keinoja saavutettavuuden lisäämiseksi. Humakissa tehdystä tekstitysbarometrasta ikävä kyllä käy ilmi, että tällä hetkellä esimerkiksi ruututekstityksissä on osalla tv-kanavilla erityisen heikko laatu ja asiaan ei ole tullut korjausta, vaikka asiasta on viranomaisille huomautettu. Osa tv-kanavista on jättäytynyt huonosti toimivan puheentunnistusteknologian varaan ja tekstitys on käytännössä puuta heinää. Näin saavutettavuus on näennäistä. Kielen laatu on syytä huomioida myös esteettömyysdirektiivin tuotteissa ja palveluissa.

Myös selkokielen käyttö on tärkeää viestinnässä, palveluissa ja tuotteissa. Selkokielen käyttäjät ovat suomen suurin kielellinen vähemmistö. Joten ennen kuin palvelu- ja asiointikieleksi mietitään esimerkiksi englantia, tulee meidän pystyä laajentamaan selkokielen käyttöä kaikissa palveluissa. Selkokielen paras kaveri on kuvitus, joten myös kuvakommunikaation lisääminen niin tuotteissa kuin palveluissa, lisää saavutettavuutta

Palaan siihen, mistä aloitin. Kyse on ihmisoikeuksista. Ydinviestini tulevaan esteettömyysdirektiiviin liittyen on keskittyminen saavutettavuuden laatuun, kieleen, systemaattiseen seurantaan ja valvontaan sekä sanktioihin.

Lopuksi haluan vielä sanoa, että tarvitsemme jatkossa ehdottomasti tutkimusta sekä hankkeita saavutettavuusdirektiivin ja esteettömyysdirektiivin säännösten toteutumisesta ja edistämisestä haavoituvassa asemassa olevien ihmisryhmien osalta.

Mika Borg/ Riesa Consultative Oy

Riesa Consultative Oy on esteettömyyden ja yhdenvertaisuuden edistämiseen keskittyvä yritys. Haluamme tuoda esiin rakennetun ympäristön esteettömyyden kehittämisen tärkeyden tuotteiden ja palveluiden esteettömyyden kehittämisessä.

Esteettömyysdirektiiviä sovelletaan mm. itsepalvelupäätteisiin, kuten automaatteihin ja lähtöselvitysautomaatteihin. Näiden tuotteiden osalta rakennetun ympäristön esteettömyys on keskeistä, jotta tuotteiden käyttämisen on ylipäätään mahdollista. Esimerkiksi satamissa olevat automaattit voivat täyttää käyttöliittymän osalta direktiivin esteettömyysvaatimukset, mutta sijoittelu tai korkeus aiheuttavat sen, että niiden käyttö ei olekaan mahdollista apuvälinettä, esim. sähköpyörätuolia, käyttäjälle henkilölle. Emme voi siis joutua tilanteeseen, jossa tuotteen esteettömyydelle on tarkat vaatimukset, mutta tuotteeseen liittyvän välittömän ympäristön esteettömyydelle ei.

Nykyinen lainsäädäntö, jossa rakennetun ympäristön esteettömyyden toteutumista tarkastellaan vain uudis- ja korjausrakentamisen osalta, ei vastaa tähän haasteeseen. Myöskään esteettömyysdirektiivin liitteen kolme ylätasoa vaatimukset esteettömyydelle, eivät valitettavasti edistä esteettömyyttä. Jotta tavoitteisiin aidosti päästäisiin, tulee kansallisen sääntelyn esteettömyyden kehittämiseksi olla yksityiskohtaisempaa kuin esteettömyysdirektiivissä. Ilman selkeää ohjausta rakennetun ympäristön esteettömyyden tason arvioiminen jää yksittäisen toimijoiden tulkinnan varaan, joka voi johtaa ei-toivottuun tilanteeseen, jossa esteettömyysdirektiivin alaisen palvelun välitön rakennettu ympäristö on esteellinen.

Yksityiskohtainen sääntely on tärkeää myös seurannan kannalta. On vaikeaa arvioida kehittymistä, jos tarvittavia toimenpiteitä ei ole määritelty. Lisäksi tarvitaan tukea toimijoille. Lainsäädäntöä uusiessa tulisi harkita valtion varoista myönnettäviä esteettömyyskorjauksiin myönnettäviä avustuksien ulottamista kohteisiin, joissa tarjotaan esteettömyysdirektiivin alle kuuluvia tuotteita tai palveluja. Näin estettäisiin tilanteet, joissa palvelun tuottajan taloudellisten resurssien rajallisuuden takia, esteettömyystoimenpiteitä ei voida edistää.

Esteettömyysdirektiivi on askel oikeaan suuntaan, kuitenkin ilman tarkempaa sääntelyä rakennetun ympäristön osalta, siitä uhkaa tulla vain saavutettavuusdirektiivin jatke.

Elias Vartio/SAMS/ Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf

Vi anser att så väl tillgänglighetsdirektivet som den nationella implementeringen är viktiga steg i att förverkliga FN:s funktionshinderskonvention. Här är ändå några observationer vi hoppas att ni kan beakta.

Det är fint att våra målgrupper - personer med funktionsnedsättningar - nu identifieras också i rollen som konsumenter. Det här är ett viktigt steg framåt, men våra målgrupper fungerar också bland annat som näringsidkare och studerande vid universitet. Också i den rollen är det oerhört viktigt att tillgängligt material finns till hands t.ex. I fråga om juridisk litteratur.

Mikroföretagets definition är problematiskt i en finländsk och särskilt i en finlandssvensk kontext. T.ex. Våra bokförlag är små och finlandssvenska bokförlag ofta ännu mindre. Vi skulle gärna se att också finlandssvensk litterär produktion omfattas av kraven på tillgängliga lösningar i framtiden. I syfte om att garantera också den svenskspråkiga befolkningen med behov av tillgängliga lösningar föreslår vi att gränsen för mikroföretag inom fölagsverksamhet borde vara mellan ca 300 - 500 000 euro, istället för nuvarande 2 000 000. Annars finns en överhängande risk att våra målgrupper hamnar i en sämre position än andra inkomliga modersmål och funktionsnedsättning.

Vi vill också uttrycka vår oro att frågorna om den fysiska tillgängligheten verkar ha blivit i skymundan i den här reformen. Det här problematiskt, eftersom tillgängliga och fungerande servicekedjor bör fungera hela vägen - det räcker inte att biljettautomaten är tillgänglig, om tågstationen eller tågförbindelserna inte är det. Vi anser att bestämmelser om fysisk tillgänglighet borde redan nu införas till den finländska lagstiftningen. Överlag anser vi att det behövs mera systematiska medel för att garantera tillgänglighet. SAMS uppmanar i det här avseendet att följa Sveriges väg och skapa en skild lag om tillgänglig kollektiv trafik.

Sist men inte minst vill jag lyfta upp frågan om lagens relation till likabehandling och diskrimineringslagstiftningen. Dels håller även diskrimineringslagen att delvis förnyas och det här kunde beaktas även i den här lagen. Tanken har varit bl.a. att universell design ska bli viktig utgångspunkt i likabehandlingsplanerna också i framtiden. För det andra hoppas vi också att samhällelig konsekvensanalys görs också med tanke på implementeringen av direktivet med nationella särlösningar, som skulle gå över miniminivåerna i direktivet. I vår mening kunde det här på ett värdefullt sätt

främja både delaktighet och finländska företags konkurrenskraft med tillgängliga lösningar som växande nisch.

Sami Virtanen/Kuuloliitto

Edustan myös vammaisfoorumia, joka on 28:n vammaisjärjestön yhteistyötaho.

Muistutan että YK:n vammaissopimus sitoo suomalaisia viranomaisia. Sopimus muistuttaa, että jokaiselle vammaisella henkilöllä on autonominen asema ja tulee olla mahdollisuus itsenäiseen elämään. Tärkeää, että jokainen voi toteuttaa omannäköistä elämää.

Hyvä vielä palata EU direktiivin taustaan. Eli on haluttu luoda yhteiset vaatimukset tuotteille ja palveluille ja niin, että minimoidaan EU:n sisäinen hajanaisuus.

Kun puhutaan esteettömyydestä, puhutaan myös kaikkien käyttäjien palvelukokemuksesta. Tästä on myös kilpailuetu, kun positiivisia käyttäjäkokemuksia tulee enemmän.

Syvällisempi yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi voisi olla esityksessä tarpeen. Eli tulisi tuoda kattavammin esille, mitä hyötyjä ja etuja vammaiset henkilöt ja kuluttajat saavat näiden lakimuutosten myötä.

Tällä hetkellä YV-valtuutetun sivuilla koottu tietoa kanteluista ja ilmoituksia, suuri osa toimii yksityisen palvelun tarjoajien toimintaa.

Lain voimaantultua on tärkeää kerätä ajantasaista tietoa vaikutuksista vammaisten henkilöiden elämään. Eli tutkimusta ja seurantaan kuten edellisissä puheenvuoroissa on myös korostettu.

Ehdotuksena haluan nostaa esille, että jatkossa tuotteiden ja palvelujen ylläpitäjä pitäisi listaa siitä, mitkä tuotteet tai palvelut eivät täytä vaatimuksia.

Lisäksi olisi tärkeää, että mietitään tarkoin, missä yhteydessä vedotaan kohtuuttomaan rasiitteeseen. Jos parannuksia ei voi tehdä, tulee perusteet olla tiukkarajaiset. Vammaisfoorumi ja muut vammaisjärjestöt ja saavutettavuuden asiantuntijat kannustavat palvelujen ja tuotteiden suunnittelijoita kehittämään kaikki tuotteet ja palvelut esteettömiksi.

Valvontaan tulee panostaa ja myös viestimiseen siitä, miten kuluttaja voi tehdä ilmoituksen valvontaviranomaiselle. Tietojen tulee olla selkeästi kerrottuna valvovan viranomaisen sivuilla.

Hätäkeskustoimintaan liittyvä hätätekstiviestin ennakkorekisteröinnin poistuminen on erittäin hyvä ja positiivinen muutos tässä esitysluonnoksessa.

Lain valmistelun aikataulu on ollut kiireinen, mutta toive jatkovalmisteluun on, että lakien pykälien ymmärrettävyyteen kiinnitetään huomoita. Vaikeaselkoisuus voi tuoda tilaa erilaisille tulkinnoille.

Lopuksi olen luvannut sanoa, että kuunnelkaa muiden jäsenjärjestöjen nostoja, koska he edustavat nimenomaan käyttäjiä ja käyttäjien kokemusmaailmaa. Saavutettavuus ja esteettömyys ovat mahdollisuus.

Veera-Florica Rajala /Näkövammaisten liitto

Yhdyn edellisiin puheenvuoroihin ja erityisesti siihen, että resursseihin ja neuvontaan tulee panostaa.

Määritelmien suhteen olisi parannettavaa, esim. sähkökirja. Meidän näkemyksen mukaan se ei vastaa nyt direktiivin tavoitetta. Näkövammaisten liitolle on tärkeää, että pääsääntönä kaikki sähkökirjat ovat saavutettavia. Tällä hetkellä tällä saralla on paljon puutteita, mutta puutteita ei olisi vaikea korjata.

Kuluttajan määritelmään toivotaan tarkennusta. Voisiko määritelmää laajentaa elinkeinonharjoittajaan. Moni vammainen on elinkeinonharjoittaja, mutta ei nyt menisi kuluttajan määritelmän alle.

Mikroyritysten osalta on huolta. Usea merkittävä toimija esim. sähkökirjojen alalla jää nyt soveltamisalan ulkopuolelle. Kyse on myös kilpailukyvyistä EU tasolla, Suomessa yritykset ovat usein pieniä.

Rakennettu ympäristö tuottaa huolta. Esteettömyyden osalta on paljon tehtävää, jotta jokaisen vapaa liikkuvuus (perusihmisoikeus) toteutuisi. Toivottaisiin, että tällä hallituskaudella tehtäisiin tarpeellisia toimenpiteitä tällä saralla.

Myös näkövammaliitto toivoisi syvempää analyysia yhdenvertaisuusvaikutuksista. Mitä vaikutuksia olisi saatu aikaiseksi, jos olisi lähdetty toteuttamaan vaatimuksia laajemmin. Laajemmalla toteutuksella olisi voitu mahdollistaa laajemmin jokaisen itsenäistä elämä/asiointia.

3 Loppuyhteenveto

Puheenjohtaja ja hankepäällikkö kiittivät kaikki puhujia ja muistuttivat että lausuntoaika päättyy 1.2.2022.

4 Keskustelutilaisuuden päätös

Puheenjohtaja päätti kokouksen 16.

Jakelu Työryhmän jäsenet ja varajäsenet